The effectiveness of the enterprise corporate management system: the socio-economic aspect and the evaluation methodology

I.V. Perevozova
Kh.V. Obelnytska
D.D. Perevozova
A.V. Plikhtiak

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Article info

Received 22.03.2018

Accepted 29.06.2018

Ivano-Frankivsk National
Technical University of Oil
and Gas, Ivano-Frankivsk,
Ukraine

perevozova@ukr.net
obelnytska@ukr.net
dada_perevozova@ukr.net
jyntonik@ukr.net

Перевозова, І.В.,
Обельницька, Х.В.,
Перевозова, Д.Д., Пліхтяк,
А.В. (2018). Ефективність
системи корпоративного
управління підприємства:
соціально-економічний
аспект та методика оцінки.
Fundamental and applied
researches in practice of
leading scientific schools, 27
(3), 258–263.

Perevozova, I.V., Obelnytska, Kh.V., Perevozova, D.D., Plikhtiak, A.V. (2018). The effectiveness of the enterprise corporate management system: the socio-economic aspect and the evaluation methodology. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools, 27 (3), 258–263.

Within the scope of the article a number of author's researches on the further development of methodological approaches to the construction of the overall integral indicator of the socio-economic efficiency of the enterprise corporate governance system are based on taxonomic analysis.

The author's approach allowed to reveal partial integral coefficients of the social and economic components of the overall integral indicator of the socioeconomic efficiency of the enterprise corporate governance system, the main directions of increasing the socioeconomic efficiency of the enterprise corporate governance system on the basis of partial equalization of the negative influence of disintegrate and the supportive effect of stimulating factors.

The method of estimating the synergy effect of the combination of social and economic aspects of the system of corporate governance of entities and subdivisions of the system is developed, which, unlike the others, allows determining the level of coherence and organization of interaction of its elements in the process of functioning, taking into account changes in time.

Keywords: efficiency; modeling; estimation; enterprise; enterprise corporate management system.

Ефективність системи корпоративного управління підприємства: соціально-економічний аспект та методика оцінки

І.В. Перевозова
Х.В. Обельницька
Д.Д. Перевозова
А.В. Пліхтяк

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

В межах статті продовжується низка авторських досліджень щодо подальшого розвитку методичних підходів до побудови загального інтегрального показника соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємством на основі таксономічного аналізу. Авторський підхід дозволив виявити часткові інтегральні коефіцієнти соціальної та економічної складових загального інтегрального показника соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємством, основні напрями підвищення соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємств на основі часткового нівелювання негативного впливу дестимуляторів та підтримуючої дії стимулюючих факторів. Розроблена методика оцінювання синергетичного ефекту поєднання соціального та економічного аспектів діяльності системи корпоративного управління суб'єктів і підрозділів системи, що на відміну від інших, дозволяє визначити рівень злагодженості і організованості взаємодії її елементів у процесі функціонування, враховуючи зміни в часі.

Ключові слова: ефективність; моделювання; оцінювання; підприємство; система корпоративного управління підприємством.

Вступ

Пріоритетними завданнями сучасного етапу розвитку українських підприємств є підвищення конкурентоспроможності, ефективності діяльності, інвестиційної привабливості та забезпечення стабільного економічного зростання. Необхідність їх досягнення диктує ринкове середовище, зацікавленість в мобілізації зовнішніх фінансових ресурсів на ринку капіталів, запит оптимізації внутрішніх бізнес-процесів і запобігання конфліктам шляхом організації належним чином відносин з власниками, дійсними і потенційними кредиторами, інвесторами, постачальниками, споживачами, співробітниками тощо, а відповідно, актуалізують потребу впровадження адекватної системи управління на підприємствах корпоративного типу.

Натомість, незважаючи на щораз більшу необхідність визначення результатів функціонування системи корпоративного управління підприємств, інтенсивне впровадження іноземного досвіду, швидкість розвитку інформатизації суспільства за допомогою сучасних технологій аналізування даних, завдання формування наукових підходів до оцінювання соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємств (СЕЕСКУП) вирішуються повільно. Найбільш відчутною ця не вирішеність є для підприємств зі складними управлінськими структурами, багатодиференційованістю соціально-економічних цілей, різноспрямованістю управлінських завдань та прагненням оптимізації виробничих процесів, з додатковим обтяженням високим рівнем капітало-, ресурсо- та енергомісткості.

Мета статті

Метою даної роботи є подальший розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо оцінювання соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємства (СЕЕСКУП).

Методи та процедури дослідження

Для досягнення поставленої мети в ході дослідження було використано метод структурно-логічного аналізу –

для визначення логіки дослідження та систематизації наукових уявлень про оцінювання ефективності системи корпоративного управління; метод аналізу та синтезу – для оцінки факторів впливу на соціально-економічну ефективність досліджуваної системи; евристичні методи, а саме експертний аналіз – для визначення факторів стимуляторів і дестимуляторів; статистичні методи – для оцінки динаміки, структури та виявлення тенденцій показників соціального та економічного блоку; економетричні методи – для розробки моделі оцінювання соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління, зокрема, метод таксономії – для побудови загального та часткових інтегральних коефіцієнтів; виробничу функцію – для побудови мультиплікативної моделі загального інтегрального коефіцієнта.

Результати

Основні положення теоретичного обґрунтування ефективності корпоративного управління підприємств та її оцінювання на основі різних підходів висвітлено у працях вчених (Biloshapka, 2008; Vereitina, 2007; Havkalova, 2009; Karachyna, 2005; Malyk, 2006). Однак не відзначається жодного дослідження, присвяченого соціально-економічній ефективності такого управління підприємствами, яке активно запроваджується. Малик І. констатує наявність двох концептуальних підходів до оцінювання ефективності корпоративного управління, здійснивши розгляд розроблених у теорії та практиці методів оцінювання: (Malyk, 2006), а саме якісних методик, які є неформалізованими і дозволяють порівнювати умови розвитку корпоративного управління в різних моделях, та кількісних методик, що ґрунтуються на аналізі господарської діяльності підприємства.

Оскільки система корпоративного управління – це організаційна модель, за допомогою якої підприємство представляє і захищає інтереси своїх інвесторів (Khelfert, 2003), то ефективність цієї системи важко переоцінити в очах потенційних вкладників коштів, вмотивованих працівників, зацікавленого вищого керівництва чи інших заінтересованих груп, тому виявляється необхідним врахування цінності та інтереси на декількох рівнях існування суспільства (Balakirieva, 2008).

Під оцінкою ефективності корпоративного управління окремі науковці розуміють специфічний спосіб отримання інформації про якість, надійність та ефективність системи управління та при цьому гарантований захист прав та інтересів власників бізнесу (при цьому акцент робиться не лише на оцінці корпоративного управління, але і на необхідності врахування інтересів власників корпорації) (Navkalova, 2009). Ефективність на різних етапах розвитку менеджменту підприємства та сучасні підходи до її тлумачення, проаналізовані Подольчаком Н. (Podolchak, 2010), дозволили науковцю вирізнити «дієвість» і «результативність» як види «ефективності» – поточна і заключна відповідно. А соціально-економічну ефективність системи менеджменту підприємств він визначає як складову ефективності діяльності підприємств в цілому та класифікує її за функціональністю. Погоджуючись з наведеним, підкреслимо, що соціальна ефективність системи корпоративного управління підприємств орієнтована на досягнення балансу та погодженості інтересів власників-акціонерів та інших учасників корпоративних відносин, тобто проявляється в ефективному регулюванні корпоративних відносин між усіма сторонами, врахування цілей та інтересів різних груп економічних агентів (Karachyna, 2005; Miroshnyk, 2006): власникам найбільш важливими є фінансові результати діяльності, власний добробут; менеджери та працівники найбільше переймаються рівнем заробітної плати, наявністю соціальних програм, отриманням задоволення від виконаної роботи та збереженням робочого місця, також іміджем підприємства; клієнти цікавляться якістю, ціною товарів і послуг, обслуговування; кредитори - кредитоспроможністю та ліквідністю активів; постачальники оцінюють вигідність угод, умови платежу; держава слідкує за дотриманням норм законів, податкової дисципліни, наповнення бюджету тощо. Під час оцінювання ефективності управління виокремлюють соціальний та економічний підходи (Moroz, Karachyna, & Khalimon, 2008), а (Fedulova, 2005; Melnyk, & Mukan, 2007) додають – організаційний.

Таким чином, при формуванні, запровадженні та оцінюванні системи корпоративного управління потрібно враховувати, окрім економічної, також соціальну, екологічну та організаційну ефективність. Результати проведеного авторами аналізу дозволили зробити висновок, що якісна система корпоративного управління відображає соціально-економічний баланс всіх зацікавлених груп, при цьому фінансові показники не рідко стають на задній план по вагомості впливу при виборі між підприємством з відмінними фінансовими показниками, в якому відсутня соціальна звітність у відкритому доступі, чи підприємство, де збережені соціальні цінності ведення бізнесу та дотримання соціальних принципів, присутня відповідальність, але фінансові показники не досягають бажаних значень.

Обговорення

Методику оцінювання СЕЕСКУП пропонується розглядати як сукупність способів, основним завданням

яких є відображення синергетичних ефектів в розрізі названих аспектів (соціальної та економічної) площин результативності функціонування даної системи. Вважаємо, що таке оцінювання повинно ґрунтуватися на шестиступінчастому (етапному) визначенні інтегрального коефіцієнта СЕЕСКУП з врахування впливу численних факторів на об'єкт дослідження та їхнього взаємовпливу.

На *першому етапі*, з метою достовірності вибору показників для обґрунтування економічного та соціального аспектів ефективності корпоративного управління комплекс стандартних у використанні економічних та соціальних індикаторів доповнено додатковими індикаторами зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, що відображають інтереси обізнаних зацікавлених сторін корпоративного управління (табл. 1).

Наступним (*другим*) етапом методики оцінювання СЕЕСКУП є проведення коефіцієнтного аналізу. За базовий показник оцінки СЕЕСКУП авторами обрано показник рентабельності інвестицій ROI (Return on investments), який в даному дослідженні є показовішими з огляду на характеристику економічної діяльності підприємства ніж інші.

Зазначимо, що згідно стандарту управлінського обліку «Вимірювання ефективності підприємства» (Statement on Management Accounting «Measuring entity performance») ("Statements on Management Accounting") пропонується використання показників чистий прибуток і прибуток на акцію; грошові потоки; рентабельність інвестицій; залишковий дохід; вартість компанії як основи для оцінки ефективності управління компанією (Dudukalo, 2012). Однак, для аналізу показників СЕЕСКУП існують певні обмеження, які стосуються можливостей оцінки зазначених показників. Зокрема, різниця у масштабах діяльності досліджуваних підприємств значно ускладнює порівняння грошових потоків.

На користь застосування ROI як базового показника у цьому дослідженні працює наступний аргумент: ROI інтерпретується як дохід від інвестованого капіталу, що дуже важливим при оцінюванні ефективності корпоративного управління, адже кожна із зацікавлених груп для задоволення власних інтересів щодо успішного функціонування компанії звертає увагу саме на чистий прибуток, а ROI саме вміщує в себе процентне вираження та характеризує концепцію прибутковості підприємства, тобто ефективність використання інвестованого капіталу.

На *третьому етапі* проводиться визначення впливу системи показників СЕЕСКУП, вибраних на попередньому етапі, на ROI і виділення найбільш значущих з них. Серед економічних – це коефіцієнт надійності статутного капіталу, забезпеченість запасів власним капіталом, коефіцієнт загальної платоспроможності, коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу та додатково рентабельність власного капіталу (з урахуванням фінансових важелів), коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом, коефіцієнт покриття фінансових витрат. Серед соціальних – стабільність персоналу, частка працівників, що підвищили кваліфікацію, темпи росту СОЧ та

співвідношення росту доходу до росту СОЧ, темп росту прибутку на акцію і частка витрат на оплату праці в операційних витратах. Саме вони і беруться за основу подальшого дослідження з метою формування моделі оцінювання СЕЕСКУП і виявлення резервів її

удосконалення. Враховується сила зв'язку між самими показниками і мінімізується можливість суттєвого взаємовпливу між ними шляхом виключення з означеного переліку найбільш закорельованих із них.

Таблиця 1

Чинники впливу та показники оцінювання ефективності системи корпоративного управління підприємствами

Аспект	Чинники	Показники
Економічний	<i>Чинники зовнішнього середовища:</i> – середній розмір кредитної ставки, доступний підприємству; – вартість обслуговування поточних зобов'язань; – розмір податку на прибуток підприємств, прийнятий у державі	– коефіцієнт автономії; сума власних обігових коштів; – коефіцієнт довгострокового фінансування ресурсів; – коефіцієнт надійності статутного капіталу; – коефіцієнт довгостроковості зобов'язань; – забезпеченість запасів власним капіталом; – частка немобільних ресурсів у загальній сумі ресурсів; – частка мобільних фінансових ресурсів у загальній сумі ресурсів;
	<i>Чинники внутрішнього середовища:</i> – розмір власного капіталу підприємства; – розміри довгострокових запозичень та поточних зобов'язань; – загальний обсяг наявних активів; – загальний обсяг оборотних активів підприємства; – розміри дебіторської заборгованості підприємства; – обсяг грошових коштів та їх еквівалентів у касі та на рахунках підприємства; – розмір чистого прибутку (збитку) підприємства; – фінансовий результат від звичайної діяльності; – рівень доходу підприємства	– коефіцієнт мобільності оборотних активів; – коефіцієнт загальної платоспроможності; – коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу; – коефіцієнт фінансового ризику
-	<i>Чинники зовнішнього середовища</i> – пропозиція робочої сили відповідної галузевої спеціалізації на ринку праці; – престижність галузі; – достатня навчальна база галузі; соціальна стабільність держави, якщо підприємства входять до державної власності та фінансуються за кошт країни	– відношення середньої заробітної плати до мінімальної; – стабільність персоналу; – частка працівників, що підвищили кваліфікацію; – співвідношення росту доходу до росту СОЧ (середньооблікова чисельності працівників);
Соціальний	<i>Чинники внутрішнього середовища</i> – кадрова політика підприємства; – розмір та темпи росту фонду заробітної плати підприємства; – плинність кадрів; – рівень соціального забезпечення працівників; – система мотивації; – продуктивність праці на підприємстві; – частка працівників, безпосередньо задіяна у процесі формування доходу підприємства тощо	– співвідношення росту доходу до росту витрат на оплату праці; – темп росту прибутку на акцію; – темп росту активів на акцію; – темп росту середньооблікової чисельності працівників; – темп росту середньої заробітної плати; – темп росту доходу на одну особу; – частка витрат на оплату праці в операційних витратах

На *четвертому етапі* формується модель оцінювання СЕЕСКУП, яка відображає міру впливу попередньо виділених зовнішніх та внутрішніх показників економічного та соціального аспектів (етап третій) на ефективність ефективності системи корпоративного управління підприємств досліджуваної галузі та оцінює можливість мінімізації негативних впливів від взаємозв'язків між цими показниками або зовсім виключити зв'язки такого типу.

У процесі моделювання як метод оцінки тісноти зв'язків між показниками використано кореляційний аналіз. З метою формалізації зв'язків між визначеними показниками та результуючою ознакою проводиться регресійний аналіз за методом найменших квадратів (МНК) (за допомогою програмного забезпечення Mathcad). Для проведення регресійного аналізу формується база даних: константа: X_1 – рентабельність інвестицій; варіативні показники: X_2 – коефіцієнт

надійності статутного капіталу; X_3 – забезпеченість запасів власним капіталом; X_4 – темп росту доходу на одну особу; X_5 – коефіцієнт загальної платоспроможності; X_6 – рентабельність власного капіталу (з урахуванням фінансових важелів); X_7 – коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом; X_8 – коефіцієнт покриття фінансових витрат; X_9 – частка працівників, що підвищили кваліфікацію; X_{10} – темпи росту середньооблікової чисельності; X_{11} – співвідношення доходу на одну особу; X_{12} – частки витрат на оплату праці в операційних витратах; X_{13} – темп росту прибутку на акцію.

Про статистичну значимість відібраних показників неможливо зробити висновки на основі t -критерію Ст'юдента, оскільки число ступенів свободи в цьому випадку набуває від'ємного значення (стосується усіх сформованих моделей, оскільки кількість незалежних

факторів, обраних для побудови моделі, перевищує кількість років відбору даних.

На *п'ятому етапі* для визначення інтегрального показника з врахуванням специфіки ефективності системи корпоративного управління підприємств пропонується використання методу «рівня розвитку» або таксономічного показника (Plyuta, 1989), який дозволяє провести комплексне конструювання інтегрального показника.

Обговорення

Відповідно до обраного методу синтетичні величини таксономічного показника рівня СЕЕСКУП розраховуються за сформованим авторами алгоритмом (рис. 1). Інтерпретація даного показника є наступною: показник приймає високе значення при більших значеннях стимуляторів та низьке значення – при малих значеннях стимуляторів (Iankovyi, 2011). Чим більше показник наближається до одиниці, тим вищий його рівень.

Рис. 1. Логіко-схематична послідовність розрахунку таксономічного показника рівня соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємств (систематизовано Перевозовою І.В. та Обелницькою Х.В. на основі: Plyuta, 1989)

Для наочності слід сформулювати графік динаміки змін інтегрального коефіцієнта від 0 до 1, який представляє отримані результати побудованого таксономічного показника. При цьому градація досягнутих рівнів показника передбачає зонування за чітко сформованими межами від центру за шкалою Харрінгтона. Чим ближче до 1, тим краще збалансовані показники, що відображаються в загальному інтегральному коефіцієнті рівня СЕЕСКУП. І навпаки, чим ближче до 0, тим більше різних значень визначають показники.

Розглянута тенденція зміни інтегрального загального коефіцієнта не дає чіткої відповіді про характер впливу на нього часткових інтегральних коефіцієнтів (кожного із вхідних блоків), а також не сприяє виявленню синергетичного ефекту від взаємодії цих досліджуваних аспектів, тому для математичного опису мультиплікативної залежності між загальним інтегральним показником СЕЕСКУП та частковим

інтегральним показником економічного блоку та частковим інтегральним показником соціального блоку на *шостому етапі* застосовано виробничу функцію Кобба-Дугласа (Borysevych, Kandaurova & Kandaurov, 2001). Результатом таких дій буде виявлення ізолюваного впливу цих чинників (Iankovyi, 2011).

Синергію системи корпоративного управління підприємств слід трактувати як злагоджену командну взаємодію окремих її елементів, яка забезпечує функціонування останньої в оптимальному режимі ефективності. Отже, синергетичний ефект – додатковий результат, отриманий від злагодженої взаємодії окремих елементів системи, може бути як позитивним, тобто підвищувати ефективність функціонування організації, так і негативним – діяти навпаки. Даний результат актуалізує практичні цілі не тільки окремих працівників, але й цілих управлінських підрозділів, що можуть сильно вирізнятися від загальних цілей

підприємства і навіть можуть йти в розріз з основними інтересами.

Мультиплікативна модель оцінювання СЕЕСКУП:
 $Y = a_0 \cdot X_1^{a_1} \cdot X_2^{a_2}$, де

Y – загальний інтегральний показник соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємствами;

X_1 – фактор 1 – інтегральний показник економічної ефективності системи корпоративного управління підприємств;

X_2 – фактор 2 – інтегральний показник соціальної ефективності системи корпоративного управління підприємств;

a_0 – коефіцієнт масштабу (віддачі від масштабу), який відображає зростання соціально-економічної ефективності за рахунок кожної складової;

a_1 – частинний коефіцієнт еластичності фактора X_1 , який показує зміну Y , якщо фактор X_1 змінюється на 1 % при незмінному значенні фактора X_2 ;

a_2 – частинний коефіцієнт еластичності фактора X_2 , який показує зміну Y , якщо фактор X_2 змінюється на 1 % при незмінному значенні фактора X_1 .

Розрахунок синергетичного ефекту (SE) (*Synergistic Effect*) соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління підприємствами: $SE = \Delta Y - (\Delta Y_1 + \Delta Y_2)$,

де ΔY – зміна загального інтегрального показника соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління Y на проміжку часу $\Delta t = t_1 - t_0$;

ΔY_1 – частинне прирощення Y за рахунок фактора 1 – інтегрального показника економічної ефективності системи корпоративного управління підприємств ΔX_1 ;

ΔY_2 – частинне прирощення Y за рахунок фактора 2 – інтегрального показника соціальної ефективності системи корпоративного управління підприємств ΔX_2 .

Для правильно трактування отриманих результатів слід враховувати міру впливу кожної зі сторін (соціальної і економічної) на величину SE , на що вказують числові значення часткових коефіцієнтів еластичності a_1 , a_2 відповідно.

Висновки

Побудовано модель оцінювання СЕЕСКУП, суть якої полягає у встановленні регресійних зв'язків та сили впливу досліджуваних соціально-економічних факторів на результативний показник, який відображає сумарний ефект від діяльності підприємств. СЕЕСКУП запропоновано оцінити методом таксономії для редукції факторного простору, що передбачає порівняння стандартизованих вхідних значень системи включених у нього показників зі сформованим еталонним вектором, що відображає максимально сприятливі значення показників для покращення ефективності при врахуванні впливу стимуляторів і дестимуляторів.

Доведено початкове наукове припущення наявності взаємного впливу соціального та економічного аспектів

на ефективність системи корпоративного управління підприємствами, що посилює їх сукупний ефект. Побудована мультиплікативна модель оцінювання СЕЕСКУП, яка дозволяє визначити ізольований факторний вплив соціального й економічного блоку на систему та виявити наявний синергетичний ефект. Результати від застосування моделі дають можливість отримання відповіді на питання щодо стану узгодженості цілей окремих суб'єктів і підрозділів системи, злагодженості й організованості взаємодії її елементів в процесі функціонування.

Література / References

- Biloshapka, V. A. (2008). *Upravlinska rezultativnist v TNK. Avtoreferat dysertatsii na здобuttia naukovoho stupenia doktora ekonomichnykh nauk*, Kyiv.
- Vereitina, I. Yu. (2007). *Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia otsinky efektyvnosti korporatyvnoho upravlinnia. Dysertatsiia na здobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk*, Donetsk.
- Havkalova, N. L. (2009). *Formuvannia sotsialno-ekonomichnoho mekhanizmu efektyvnosti menedzhmentu personalu. Avtoreferat dysertatsii na здobuttia naukovoho stupenia doktora ekonomichnykh nauk*, Kharkiv.
- Karachyna, N. P. (2005). *Efektivnist korporatyvnoho upravlinnia molochnoi promyslovosti. Avtoreferat dysertatsii na здobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk*, Kyiv.
- Malyk, I. P. (2006). *Korporativne upravlinnia aksionemymy tovarystvamy: instytutsionalne zabezpechennia. Dysertatsiia na здobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk*, Kyiv.
- Khelfert, E. (2003). *Tekhnika finansovoho analyza*, Sankt-Peterburh: Pyter, 640.
- Balakiriev, O. M. (2008). *Tsinnisni orientatsii ukrainskoho suspilstva: 1996 – 1999 – 2006 rr. Rezhym dostupu : http://uisr.org.ua/img/upload/files/3_evs_wvs_US_2_2008.pdf*
- Podolchak, N. Yu. (2010). *Problemy otsiniuvannia ta rehliuvannia sotsialno-ekonomichnoi efektyvnosti system menedzhmentu mashynobudivnykh pidpriemstv: monohrafiia*, Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 340.
- Miroshnyk, A. M. (2006). *Naukovo-orhanizatsiini osnovy rozvytku korporatyvnoho sektoru ekonomiky. Dysertatsiia na здobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk*, Kyiv.
- Moroz, O. V., Karachyna, N. P., & Khalimon, T.M. (2008). *Korporativne upravlinnia na pidpriemstvakh Ukrainy : postpryvatyzatsiinyi etap evoliutsii : (monohrafiia)*, Vinnytsia, 180.
- Fedulova, L. I. (2005). *Aktualni problemy menedzhmentu v Ukraini*, Kyiv: «Feniks», 320.
- Melnyk, E.H., & Mukan, E.V. (2007). *Formyrovanye systemy korporatyvnoho upravlinnia antykrizysnoi napravlenosti*, Kiev: Znanyia Ukrainy, 97–103.
- Ostrovskaya, H. Y. (2007). *Upravlinnia vartisti vertykalno-intehrovanykh pidpriemstv naftohazovoi promyslovosti. Avtoreferat dysertatsii na здobuttia naukovoho stupenia doktora ekonomichnykh nauk*, Kyiv.
- "Statements on Management Accounting." *Encyclopedia of Business and Finance*, 2nd ed. . Retrieved June 30, 2018 from Encyclopedia.com: <http://www.encyclopedia.com/finance/finance-and-accounting-magazines/statements-management-accounting>
- Dudukalo, H. O. (2012). *Analiz metodiv otsiniuvannia efektyvnosti upravlinnia dialnistiu pidpriemstva. Elektronne naukovе fakhove vydannia «Efektivna ekonomika»*, 3. Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=1031>.
- Plyuta, V. (1989). *Porównawcza analiza wieloczynnikowa w badaniach ekonomicznych*, Moskwa: Finanse i statystyka, 175.
- Borysevych, V. Y., Kandaurova, V.Y., & Kandaurov, N.N. (2001). *Prohnozyrovanye y planyrovanye ekonomiky*, Mynsk: Ynterpressservys; Экопектыва, 380.
- Iankovy, O. H. (2011). *Matematychni metody faktornoho ekonomichnoho analizu na bazi multiplykatyvnnykh modelei. Suchasni tekhnologii upravlinnia pidpriemstvom ta mozhlyvosti vykorystannia informatsiynykh system: stan, problemy, perspektyvy : mater. 6-yi mizhnar. nauk-prakt. konf. Odesa, ONU, 217-221.*